

САБАҚ 2 Құдайдың бізге берген кітабы

Құдай бізге Киелі Кітапты қалай бергені туралы ойландыңыз ба? Мүмкін періштелер жиналып, оны адамдардың бір жерден тауып алғанын отырып күткен болар? Немесе біреу өз өмірін оқуға, зерттеуге арнап, ақырында бізге өз философиясын жеткізгісі келген шығар?

Шын мәнінде бізге Өз Сөзін беру үшін, Құдай жоғарыда аталған тәсілдердің ешқайсысын пайдаланбады. Оның орнына Құдай бізге Киелі Кітап деп аталатын кітапты беру үшін әрқашан ең қарапайым адамдарды пайдаланды. Оның барлық кітаптарының үйлесімдігі мен өзара келісімді жағдайы ешқашан өзгермейді және олар Құдай туралы куәлік береді.

Киелі Кітаптың жазылуы керемет. Ал оның осы уақытқа дейін сақталғаны одан да зор ғажап. Бір пайғамбар патшаның пайғамбарлықтар кітабын отқа тастап өртеп жібергенін баяндайды. Бірақ Құдай сол пайғамбарға тағы да басқа шиыршық қағаз алып, бәрін қайтадан жазуға бұйрық берді (Ерем. 36:27-28). Құдайдың сөзін жою еш мүмкін емес!

Бұл сабақта біз Киелі Кітапты жазуға қатысты кейбір фактілерді оқып-зерттейміз: ол үшін Құдай кімді пайдаланды, Киелі Кітаптың бір бөлігі басқа бөлігімен қаншалықты келісімді, сондай-ақ бұның бізге қандай қатысы бар? Біз Киелі Кітаппен жақынырақ танысқан кезде, оны одан әрі бағалауды үйренеміз.

Сабақтың қысқаша мазмұны

- А. Киелі Кітаптың шығу тегі
- Ә. Киелі Кітаптың жалпы құрылымы
- Б. Жаңа және Көне Келісімдер арасындағы байланыс
- В. Киелі Кітаптың әр түрлі аудармалары

Сабақтың мақсаттары

1. Киелі Кітаптың пайда болуы мен құрылымын сипаттаңыз.
2. Жаңа Келісімнің Көне Келісіммен байланысын түсіндіріңіз.
3. Көне Келісім мен Жаңа Келісімнің кем дегенде үш айырмашылығын жазыңыз.
4. Жаңа Келісім мен Көне Келісім бір-бірін қалай толықтыратынына мысал келтіріңіз.
5. Киелі Кітаптың әр тілде болу қажеттілігіне бір себеп айтыңыз.
6. Киелі Кітаптың әр түрлі нұсқалары бар, соның бір себебін мәлімдеңіз.
7. Апокрифке қатысты кейбір фактілерді көрсетіңіз.

А. КИЕЛІ КІТАПТЫҢ ШЫҒУ ТЕГІ?

Анықтама және бөлімдер

1 Мақсат. Киелі Кітаптың пайда болуы мен құрылымын сипаттаңыз.

Шын мәнінде, Киелі Кітап – бізге Құдай берген 66 кітабы бар шағын кітапхана. Біз оны «Киелі Кітап», «Киелі Жазбалар» немесе «Құдай Сөзі» деп атаймыз.

«Βίβλος» сөзі – кітаптар дегенді білдіреді. «Киелі» сөзі – Құдайға ғана тиесілі болғандықтан, біз оны қадірлеп құрметтейміз. 66 кітаптың әрқайсысы сондай қасиетті.

Тапсырма

1 Киелі Кітап қанша кітаптан тұрады?

- а) 29
- ә) 39
- б) 66

2 Құдайдың Сөзі болған Киелі Кітап –...

- а) әулиелер кітабы.
- ә) екі ежелгі кітапты қамтиды.
- б) Құдайдан келген, сондықтан біз оны құрметтейміз, себебі ол Оның Сөзі.

Киелі Кітаптың авторлары және Құдайдың рухтандыруы

2 Мақсат. Жаңа Келісімнің Көне Келісіммен байланысын түсіндіріңіз.

Шамамен қырыққа жуық адам Киелі Кітап жазу жұмысына Құдайдың рухтандыруымен кірісті. Олардың кейбіреуі бірнеше кітаптар жазған. Біраз кітапқа авторлары өз аттарын жазбаған, сондықтан есімдерін анықтай алмаймыз.

Құдайдың рухтандыруымен жазылған деген терминнің көмегімен Құдай Киелі Рухы арқылы авторларға Өзінің сөздері мен ойларын жібергенін түсінеміз, демек Құдай Өз сөзінің қағаз бетіне түскенін қалады. Киелі Кітапта Тімотеге арналған екінші хатта автор барлық Жазбалар Киелі Рухтың жетелеуімен жазылғанын айтады. Бұл жазушылар бір-бірімен кеңесе алмады, өйткені олар әр түрлі заманда өмір сүрген. Ең алғашқы кітаптар Мәсіхтің тууынан мың бес жүз жыл бұрын, ал соңғылары Мәсіх көкке көтерілгеннен кейін жүз жыл өткен соң жазылған. Бұл кітаптар Құдайдың рухтандыруымен жазылғандықтан, біз оларды «киелі» деп атай аламыз.

Авторлардың ішінде патшалар мен балықшылар, саясаткерлер, әскери және діни басшылар, шаруалар, көпестер және ақындар болған. Олардың әрқайсысы әр қилы жерден шықса да, қызығушылықтары әр түрлі болса да, бірдей тақырыпта жазды, өйткені Құдай оларға Киелі Рухын берді. Ал бұл тақырып Құдай

мен адамзаттың қарым-қатынасы жайында сөз қозғайды. Барлық кітаптарда ешқандай қарама-қайшылығы жоқ мұндай тәртіп мүмкін еді, себебі Киелі Кітапта әр түрлі адамдар арқылы сөйлеген Құдай – бір ғана Автор бар.

Келесі аяттарды жаттап алуыңыз маңызды:

«Себебі бұл пайғамбарлық сөздер ешқашан адам баласының қалауымен пайда болған емес. Қайта, Киелі Рух Құдайға бағышталған адамдарға Оның хабарларын айтуға қозғау салып отырды» (2 Пет. 1:21).

Тапсырма

- 3** Дұрыс толықтыратын сөйлемнің жауабын таңдаңыз:
Біз Киелі Кітапты Құдай Рухы жетелеген сөз деп айтатын болсақ, оның мағынасы Киелі Рух авторларға...
- а)** оларға не жазу керек екендігі туралы кеңес берді.
 - ә)** Құдай берген ой мен сөздерді жазып алуға бағыт берді.
 - б)** Құдайдың ойлары мен жолдарының құпия-сырларын табуға мүмкіндік берді.
- Әрбір сұраққа ең дұрыс жауапты таңдаңыз.
- 4** Киелі Кітаптың бірінші кітабынан бастап соңына дейін жазылып біткенше қанша уақыт өтті?
- а)** шамамен 50 жыл.
 - ә)** шамамен 500 жыл.
 - б)** шамамен 1600 жыл.
- 5** Киелі Кітапты жазуға Құдай кімдерді рухтандырды?
- а)** өздері кездесіп жазған 40-қа жуық адам.
 - ә)** 40 діни қызметкер мен пайғамбарлар.
 - б)** әр түрлі тарихи кезеңдерде өмір сүрген, түрлі кәсіппен айналысқан 40 шақты адам.
- 6** Бұл адамдардың барлығы бір тақырыпта жазған және ешқайсысының жазбасы бір-біріне қарама-қайшы емес, себебі ...
- а)** шын мәнінде автор «Құдай» болып табылады, өйткені оларды Киелі Рух бағыттады.
 - ә)** алдыңғы авторлар келесілер үшін нұсқаулар қалдырды.
 - б)** олар керемет жолы болғыш еді.

Ә. Киелі Кітаптың Жалпы Құрылымы?

3 Мақсат. Көне Келісім мен Жаңа Келісімнің кем дегенде үш айырмашылығын тізіп жазыңыз.

Екі адам немесе екі мемлекет қандай да бір келісім жасағысы келсе, олар «пакт» немесе «шарт» деп аталатын арнайы құжатқа қол қояды. Қол қойылғаннан кейін ол шарт күшіне енеді және еш бұзылмауға тиіс.

«Келісім» сөзі шарт, пакт, бітім дегенді білдіреді. Киелі Кітап «Көне Келісім» және «Жаңа Келісім» деп аталатын екі бөлікке бөлінген. Әрбір келісім Құдайдың адаммен жасасқан шарты болып табылады.

Киелі Кітаптың алғашқы беттерінің біріндегі «Мазмұны» деген бөлімде алдымен Көне Келісімнің кітаптарын, содан кейін Жаңа Келісімнің кітаптарын байқайсыз.

Көне Келісім «исраилдіктер» деп аталатын еврейлерге берілді. Құдай Өзінің ақиқатын қабылдап, оларды жазып, басқаларға үйретуі үшін дәл сол адамдарды таңдаған болатын. Көне Келісім еврей тілінде жазылған, себебі бұл Исраил халқының тілі болды.

Көне Келісім Жаңа Келісімді орнатқан Құтқарушы жерге келгенге дейін, әлемді жаратқаннан бергі Құдай мен адамның өзара қарым-қатынасы тарихының кезеңін қамтиды.

Жаңа Келісім кітабы – Құдай Өзінің Ұлы Иса Мәсіхті «Құтқарушым» деп қабылдаған барлық адаммен жасасқан жаңа келісім мен тарихи жағдайларды береді. Жаңа Келісім Иса Мәсіхтің өмірі мен тағылымы туралы баяндайды.

Жаңа Келісім жазылған кезде, грек тілі жалпыға белгілі тіл болды. Бұл Жаңа Келісім тек еврейлер үшін ғана емес, барлық адамдар үшін жазылғандықтан, Жаңа Келісімді грек тілінде көптеген адамдар оқи алды.

Тапсырма

7 Көне Келісімде Құдай Өз аяндары мен келісімдерін беру үшін кімдерді таңдады?

- а) Еврейлерді (исраилдіктерді).
- ә) Мәсіхшілерді.
- б) Гректерді.

8 Құдай Иса Мәсіхті өзінің Құтқарушысы ретінде қабылдайтын адамдармен жасасқан келісімнің шарттары мына жерде айтылады...

- а) Көне Келісімде.
- ә) Жаңа Келісімде.
- б) Кіші Пайғамбарлар кітаптарында.

9 Сөйлемді дұрыс аяқтайтын сөйлемдерді белгілеңіз.

Көне Келісім Жаңа Келісімнен өзгешерек. Көне Келісім – ...

- а) грек емес, еврей тілінде жазылған.
- ә) онда Жаңа Келісімнен көбірек кітаптар бар.
- б) арнайы еврейлерге арналып жазылған.
- в) Жаңа Келісімді жазған авторлардан басқа жазушылары болған.
- г) онда басқа тарихи кезең туралы жазылған.

Б. Жаңа және Көне Келісім Арасындағы Байланыс

4 Мақсат. Көнекелісімдік пайғамбарлықтың Жаңа Келісімде орындалғанына мысал келтіріңіз.

Көне Келісім өте маңызды, өйткені ол Құдайдың адамзатқа арналған жоспарын ашады. Бірақ бұл келісім Иса Мәсіх келгенше ғана әрекет етті, Ол келгенде, ең жақсы келісім – мәңгілік келісімді бекітті. Біз қазір жаңа келісім-шарттың аясында өмір сүріп жатырмыз. Сондықтан ең алдымен Көне Келісімді оқымас бұрын, Жаңа Келісімді оқып шығуға ұсыныс жасаймыз.

Жаңа Келісім Көне Келісімге негізделген. Ол екі келісімнің арасындағы байланысты түсіндіріп қана қоймайды, сондай-ақ Көне Келісімде жазылған көптеген пайғамбарлық сөздердің орындалғанын да көрсетеді.

Мысалы, Көне Келісімде Миха пайғамбардың (5:2) кітабы бар, онда Құтқарушының еврейлердің Бетлехем қаласында дүниеге келетіні айтылған. Жаңа Келісімде Матай жазған Ізгі хабарда (2:1) Құтқарушы Иса Бетлехемде туылғаны туралы айтылады.

Көне Келісімнің Забур жыры кітабында (21:19) адамдар жеребе тастап, Құтқарушының киімін өзара бөліседі деп айтылған.

Шынында да, Иса айқышта өлген кезде, жасақшылар Оның киімін бөліп алды. Матай жазған Ізгі хабар 27:35 былай дейді: «Жасақшылар Исаны айқыш ағашқа керіп шегелеп, тік көтеріп қойды. Бұдан кейін Оның киімдерін жеребе тастап өзара бөлісіп алды».

Осындай жүздеген мысалдар келтіруге болады. Жаңа Келісімде орындалған Көне Келісімдегі пайғамбарлық сөздер жайындағы арнайы кітаптар да бар.

Көне Келісім тәріздес ежелгі кітаптың ұзақ уақыт өткеніне қарамастан сақталғаны өте керемет. Біз Құдай тандап алған адамдарға, Құдай сөзін қабыл алып, оны сақтап, басқаларға жеткізген адамдарға ризашылығымызды білдіруіміз қажет.

Тапсырма

- 10** Дұрыс жауаптардың алдында тұрған әріптерді белгілеңіз.
- а)** Көне Келісім еврейлерге берілгендіктен, бізге оны оқудың қажеті жоқ.
 - ә)** Жаңа Келісім – бұл Құдай мен оның адамдары арасындағы келісім, бірақ Көне Келісімде де біз үшін маңызды сабақтар бар.
 - б)** Көне және Жаңа Келісімдер адамзат үшін Құдайдың жоспарын ашады.
- 11** Киелі Кітап үшін кімге ерекше ризашылығымызды білдіреміз?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12 Көне Келісімдегі пайғамбарлардың сөздерін Жаңа Келісімде орындалуымен салыстырыңыз. Нөмірленген Жаңа Келісімдегі сәйкес келетін аяттарды нүктеленген жолақшаға жазыңыз.

... а) 2 Патшалық 7:13 – Дәуіттің Ұрпағы, мәңгілік Патша.	1) Аян 5:5
... ә) Жаратылыс 49:10 – Яһуданың патшалық руы.	2) Матай 21:4
... б) Забур жыры 109:4 – Мәліксадық шеніндегі діни қызметші.	3) Лұқа 1:17
... в) Ишая 7:14 – Пәк қыз құрсақ көтереді.	4) Матай 26:15
... г) Ишая 40:3 – Жақияның жар салған үні: «Жаратқан Иеге жолды дайындаңдар».	5) Лұқа 23:50-51
... ғ) Ишая 7:14 – Оның аты — Имануил.	6) Матай 1:1
... д) Зәкәрия 9:9 – Иерусалимге есекке мініп келеді.	7) Матай 1:23
... е) Зәкәрия 11:12 – 30 күміске сатылды.	8) Еврей 5:6
... ө) Ишая 53:9 – мәйіті бай адамның қабіріне қойылды.	9) Лұқа 1:31

В. Киелі Кітаптың Түрлі Аудармалары

Әр түрлі тілдер

5 Мақсат. Киелі Кітаптың әр тілде болу қажеттілігіне бір себеп айтыңыз.

Құдай әр адамның Иса Мәсіхті Құтқарушысы ретінде қабылдағанын қалайды (2 Пет. 3:9 көріңіз). Құдай, сондай-ақ, әрбір адам Киелі Кітапты біліп, оны ұғынғанын тілейді. Осы себепті Көне Келісім еврейлерге арнап еврей тілінде жазылған, ал Жаңа Келісім – бүкіл әлемдегі адамдар үшін грек тілінде жазылған.

Егер Киелі Кітап әр түрлі тілдерге аударылмаса, біз оны түсіне алмас едік, себебі көпшілік еврей, грек тілдерін білмейді. Егер біз кітапты жақсы білмейтін тілде оқитын болсақ, онда тіпті қарапайым нәрселер түсініксіз болып көрінеді. Сондықтан біз Киелі Кітапты зерттеп оқып, оны басқа тілдерге аударамыз және басып шығарамыз.

Киелі Кітаптың жаңа аудармаларымен үнемі жұмыс істейтін «Дүниежүзілік Киелі Кітап қоғамы» сияқты ұйым бар.

Әлемде шамамен 7 мың тіл белсенді пайдаланылады. 2016 жылдың қазан айына дейін Киелі Кітап немесе оның ішіндегі жекелеген кітаптары 3223 заманауи тілге аударылды және басылып шықты. Сондай-ақ Киелі Кітаптың толық мәтіні 636 тілде, Жаңа Келісім 1442 тілде басып шығарылды.

Әрбір жаңа аударма мәсіхшілерге үлкен қуаныш әкеледі, өйткені бұл тағы бір халық Киелі Жазбаны оқуға мүмкіндік алды дегенді білдіреді. Бірақ Киелі Кітап әлі аударылмаған жүздеген басқа тілдер бар. Құдай оларға күш-қуат пен даналық беру үшін, әрі тапсырманы орындау мақсатында осы бағытта жұмыс істейтін адамдар үшін мінәжат етеміз.

Тапсырма

13 Әрбір дұрыс аяқталған сөйлемді белгілеңіз. Киелі Кітаптың әр түрлі тілдерге аударылуы бүкіл әлемге қажет, себебі ...

- а) Құдай барлық адамдардың Өзінің Сөзін түсінгенін қалайды.
- ә) көптеген адамдар грек тілі мен еврей тілін де білмейді.
- б) ана тілінде жазылғанды түсіну оңайырақ.

Әр түрлі нұсқалары

6 Мақсат. Киелі Кітаптың әр түрлі нұсқалары бар, соның бір себебін мәлімдеңіз.

Кейде бір тілде бірнеше аудармалар түрі болады, себебі тілдер уақыт өте өзгереді. Бұрынғы аударма ескірген және онда көп нәрсе түсініксіз болған кезде, бұндай аударма қайта қарауды қажет етеді.

Ескі сөздер күнделікті сөйлеуде қолданылатын жаңа сөздермен ауыстырылады.

Аударманы жаңарту Киелі Кітаптың мазмұны мен ілімінің өзгеруін білдірмейді. Барлық аудармалар, мейлі жаңа, мейлі ескісі болсын, бұл – сол Киелі Кітап. Аудармашылар грек және еврей түпнұсқасында берілген мағынаны бізге жеткізуге тырысады.

Киелі Кітаптың қазақ тіліндегі ең көп тараған аудармасы – бұл 2010 жылғы аударма. Бұл аударма сенуші емес оқырмандарға да арналған. Сонымен қатар соңғы уақытта аудармалардың қазіргі заманғы нұсқалары пайда болды. Салыстыру үшін Ғал. 3:27-ні 2010 және 2019 жылдардың аудармаларында қарастырайық:

«Мәсіхпен тығыз байланысып, шомылдыру рәсімінен өткен бәрің де Мәсіхтің рухани қасиеттеріне бөлендіңдер». (2010)

«сендердің бәрің Мәсіхте шомылдырылғандар, Мәсіхте киіндірілдіңдер». (2019)

Кейбір адамдар 2010 жылғы Киелі Кітаптың аудармасын оқығанда оңай түсінеді, ал басқалары 2019 жылғы аударманы ұнатады.

Тапсырма

- 14** Қазақ тіліндегі Киелі Кітапты аударудың бірнеше нұсқасы бар, себебі аудармашылар ... қалаған.
- оны өз ұғымдарына сәйкес қылуды
 - адамдарға түсінікті тілде болғанын
 - басқа тілге аударуды қиындатуды
- 15** Киелі Кітапты аударудың әр түрлі «нұсқалары» туралы айтатын болсақ, біз ... ойлаймыз.
- түптеудің жаңа сапасы туралы
 - бір тілдегі түрлі аудармалар туралы
 - аударуға қиын сөздер туралы

16 Бәлкім біраз уақыттан кейін біздің тілімізде де Киелі Кітап аудармасының бірнеше нұсқасы болар. Себебі, ...

- а) Киелі Кітап баспагерлері көп ақша тапқысы келеді.
- ә) кейбір сөздердің мәні уақыт өте келе ескіреді немесе басқа мағынаға ие болады.
- б) әркім әрқашан жаңа нәрсені қалайды.

Апокриф

7 Мақсат. Апокрифке қатысты кейбір фактілерді көрсетіңіз.

Киелі Кітаптың кейбір басылымдарына апокрифтік кітаптар, яғни шығу тегі белгісіз кітаптар енгізілген. Бұл кітаптарда кейбір тарихи деректер, әсіресе Көне және Жаңа Келісім (шамамен 400 жыл) арасындағы уақыт жөнінде деректер бар болғанына қарамастан, бұл деректердің барлығы бірдей нақты емес. Бұл кітаптарда, шын мәнінде, Құдайдың рухтандыруымен жазылған кітаптар екеніне дәлелдер жетіспейді, сол себепті олар Киелі Кітаптың бір бөлігі бола алмады.

Бұл кітаптардың барлығы *«апокриф»* деп аталды, ол сөз грек тілінен алынған және «жасырын нәрсе» дегенді білдіреді. Ондай кітаптар орта деңгейдегі адамның түсіну қабілетінен жоғары деп саналды, ал Киелі Жазба барлығымызға пайда мен рухани қуаныш үшін берілген. Құдай «барлық адамдардың құтқарылып, шындықты біліп алуларын қалайды» (1 Тім 2:4).

Тапсырма

17 *«Апокриф»* сөзі:

- а) жасырын нәрсе.
- ә) күмәнді.
- б) жартылай тарихи.

18 Киелі Кітаптың көптеген басылымдарына апокрифтік кітаптар енгізілген жоқ, себебі...

- а) олар тым ұзын.
- ә) олардың Құдайдың рухтандыруымен жазылғанына растау жоқ.
- б) оларды аудару қиын.

Сұрақтарды дұрыс жауаптармен салыстыра тексеріңіз.

1 б) 66

10 Мәлімдемелер **ә)** және **б)** дұрыс

2 б) Құдайдан келген, сондықтан біз оны құрметтейміз, себебі ол – Оның Сөзі.

11 Құдай таңдаған адамдар үшін.

3 б) Құдайдың ойлары мен жолдарының құпия-сырларын табуға мүмкіндік берді.

12 а) 6) Матай 1:1

ә) 1) Аян 5:5

б) 8) Еврей 5:6

в) 9) Лұқа 1:31

г) 3) Лұқа 1:17

ғ) 7) Матай 1:23

д) 2) Матай 21:4

е) 4) Матай 26:15

ё) 5) Лұқа 23:50-51

4 б) Шамамен 1600 жыл.

13 барлық үш себебі дұрыс

5 б) әр түрлі тарихи кезеңдерде өмір сүрген, түрлі кәсіппен айналысқан 40 шақты адам.

14 ә) адамдарға түсінікті тілде болғанын.

6 а) шын мәнінде автор «Құдай» болып табылады, өйткені оларды Киелі Рух бағыттады.

15 ә) бір тілдегі түрлі аудармалар туралы.

7 а) Еврейлерді (исраилдіктерді).

16 ә) кейбір сөздердің мәні уақыт өте келе ескіреді немесе басқа мағынаға ие болады.

8 ә) Жаңа Келісімде.

17 а) жасырын нәрсе

9 Барлық жауаптар дұрыс.

18 ә) олардың Құдайдың рухтандыруымен жазылғанына растау жоқ.